

Natuurhistorisch 11 Maandblad

De rode bosmieren van Landgoed
Rozendaal en Schrevenhof

Wilde soorten sneeuwklokjes in
Zuid-Limburg: deel 2

Opmerkelijke Luiks-Limburgse
Krijtfossielen: deel 41

Twee nieuwe ridderwantsen
in Limburg

Literatuur

- BÖHM, J., 1885. Der Grünsand von Aachen und seine Molluskenfauna. Verhandlungen des naturhistorischen Vereins im preußischen Rheinlande 42.
- BOSQUET, J., 1860. Versteeningen uit het Limburgsche krijt [sic]. In: W.C.H. Staring, De bodem van Nederland. De zamenstelling en het ontstaan der gronden in Nederland ten behoeve van het algemeen beschreven. A.C. Kruseman, Haarlem.
- BOSQUET, J., 1868. Liste des fossiles du massif crétacé du Limbourg. In: G. Dewalque, Prodrome d'une description géologique de la Belgique. J.-G. Carmanne, Liège.
- CARTER, J.G., C.R. ALTABA, L.C. ANDERSON, R. ARAUJO, A.S. BIAKOV, A.E. BOGAN, D.C. CAMPBELL, M. CAMPBELL, C. JIN-HUA, J.C.W. COPE, G. DELVENE, H.H. DIJKSTRA, F. ZONG-JIE, R.N. GARDNER, V.A. GAVRILOVA, I.A. GONCHAROVA, P.J. HARRIES, J.H. HARTMAN, M. HAUTHMANN, W.R. HOEH, J. HYLLEBERG, J. BAO-YU, P. JOHNSTON, L. KIRKENDALE, K. KLEEMANN, J. KOPPKA, J. KRIŽ, D. MACHADO, N. MALCHUS, A.MÁRQUEZ-ALIAGA, J.-P. MASSE, C.A. McROBERTS, P.U. MIDDELFART, S. MITCHELL, L.A. NEVESSKAJA, S. ÖZER, J. POJETA JR, I.V. POLUBOTKO, J.M. PONS, S. POPOV, T. SÁNCHEZ, A.F. SARTORI, R.W. SCOTT, I.I. SEY, J.H. SIGNORELLI, V.V. SILANTIEV, P.W. SKELTON, T. STEUBER, J.B. WATERHOUSE, G.L. WINGARD & T. YANCEY, 2011. A synoptical classification of the Bivalvia (Mollusca). Paleontological Contributions 4.
- COBBAN, W.A. & W.J. KENNEDY, 1991. Some Upper Cretaceous ammonites from the Nacatoch Sand of Hempstead County, Arkansas. In: W.J. Sando (red.). Shorter contributions to paleontology and stratigraphy. United States Geological Survey Bulletin 1985.
- HOLZAPFEL, E., 1884. Ueber einige wichtige Mollusken der Aachener Kreide. Zeitschrift der deutschen geologischen Gesellschaft 36: 454-485.
- HOLZAPFEL, E., 1889. Die Mollusken der Aachener Kreide. II. Lamellibranchiata. Palaeontographica 35: 139-268.
- MÜLLER, J., 1847. Monographie der Petrefacten der Aachener Kreideformation, 1. [Erste Abtheilung mit zwei lithographirten Tafeln]. Naturhistorischer Verein der preußischen Rheinlande und Westphalen/Henry & Cohen, Bonn.
- MÜLLER, J., 1851. Monographie der Petrefacten der Aachener Kreideformation, 2. [Zweite Abtheilung mit 4 lithographirten Tafeln]. Naturhistorischer Verein der preußischen Rheinlande und Westphalen/Henry & Cohen, Bonn.
- MÜLLER, J., 1859. Monographie der Petrefacten der Aachener Kreideformation. Supplementheft zur ersten und zweiten Abtheilung, mit zwei in Stein radirten Tafeln. J.A. Mayer, Aachen.
- NEWELL, N.D., 1969. Family Noetiidae Stewart, 1930. In: R.C. Moore & C. Teichert (red.). Treatise on invertebrate paleontology, Part N, volume 1, Mollusca 6, Bivalvia. The Geological Society of America, Inc./The University of Kansas, Boulder/Lawrence.
- OLIVER, P.G. & A.M. HOLMES, 2006. The Arcoidea (Mollusca: Bivalvia): a review of the current phenetic-based systematics. In: R. Bielert (red.). Bivalvia – a look at the branches. Zoological Journal of the Linnean Society (London) 148: 237-251.
- POEL, L. VAN DE, 1956. Faune malacologique du Herbien. Première note. Bulletin de l'Institut royal des Sciences naturelles de Belgique 32 (18): 1-23.
- STEPHENSON, L.W., 1937. *Linter*, a new taxodont genus from the Upper Cretaceous of Texas. Journal of the Washington Academy of Sciences 27: 449-451.
- VOGEL, F., 1895. Beiträge zur Kenntniss der Holländischen Kreide. I. Lamellibranchiaten aus der Oberen Mucronatenkreide von Holländisch Limburg. II. Die Fossilien des Neocomsandsteins von Losser und Gildehaus. E.J. Brill, Leiden/E. Friedländer u. Sohn, Berlin.
- WEIJDEN, W.J.M. VAN DER, 1943. Die Macrofauna der Hervenschen Kreide mit besonderer Berücksichtigung der Lamellibranchiaten. Mededeelingen van de Geologische Stichting (CIV) 2 (1): 1-139.

Mededeling

Twee nieuwe ridderwantsen in Limburg (Heteroptera: Lygaeidae)

In 2020 zijn twee nieuwe soorten ridderwantsen in Limburg waargenomen: de Rotsridderwants (*Spilostethus saxatilis*) [figuur 1] en de Pandoerridderwants (*Spilostethus pandurus*) [figuur 2]. De eerste soort was te verwachten, de tweede was een verrassing. Het zijn opvallende, langwerpige, deels felrode, sterk op elkaar lijkende bodemwantsen. Beide zijn langvleugelig met zwarte antennen en zwarte poten. De rugzijde is felrood met een zwarte tekening. De Pandoerridderwants is de grootste van de twee met een lengte van 12-14,5 mm en een opvallende witte vlek op het abdomen. De Rotsridderwants is kleiner met een lengte van 8,5-12,5 mm, meer zwart op de rug en de witte vlek ontbreekt. (WACHMANN *et al.*, 2007).

Rotsridderwants

De enig bekende waarneming van de Rotsridderwants uit Limburg tot 2020 stamt uit 1884, een vondst bij Maastricht (AUKEMA & HERMES, 2016). In de huidige eeuw komt de

FIGUUR 1

Rotsridderwants (*Spilostethus saxatilis*), gevonden op de Piepert bij Eys op 21 augustus 2020 (foto: Willem Vergoossen).

Rotsridderwants in Duitsland en België weer tot vlakbij de Nederlandse grens voor. De dichtstbijzijnde locatie is de Slangenberghoeve bij Aken (OBSERVATION.ORG, 2020). De soort is inmiddels op twee locaties in Zuid-Limburg gevonden. Op 27 juni 2020 vond Jorian Eijkelboom het eerste exemplaar op de Piepert bij Eys (WAARNEMING.NL, 2020a). Nader onderzoek door de Wantsenstudiegroep enkele weken later toonde aan dat de soort ter plaatse redelijk verspreid voorkomt. Niet alleen werden op verschillende plekken adulten gevonden, maar ook tientallen nimfen in allerlei stadia. Dit toont dat de soort zich daar succesvol heeft voortgeplant. Een tweede populatie werd door de auteur op 1 oktober 2020 ontdekt in het Savelsbos te Gronsveld. Daar werden drie exemplaren gevonden op Herfsttijloos (*Colchicum autumnale*). Als waardplant wordt in de literatuur voor de Rotsridderwants met name Herfsttijloos vermeld, maar ook Witte engbloem (*Vincetoxicum hirundinaria*), verscheidene composieten (Asteraceae) en schermbloemigen (Apiaceae) (WACHMANN *et al.*, 2007; AUKEMA & HERMES, 2016). De Piepert staat bekend om zijn grote populatie Herfsttijloos. Opmerkelijk is dat de nimfen langs de spoordijk vooral op Vlasbekje (*Linaria vulgaris*) werden aangetroffen. Op dit moment is de Rotsridderwants slechts bekend van twee locaties, maar de soort is ongetwijfeld op meer plaatsen waar veel Herfsttijloos voorkomt te vinden.

Pandoerridderwants

De Pandoerridderwants is door de auteur op 21 september 2020 in het buitengebied van Nederweert nabij de Banen gevangen. Dit is de eerste waarneming van deze soort in Limburg en de tweede van Nederland. Op 27 augustus 2019 is één exemplaar aangetroffen in een woning in Amsterdam-Oost (WAARNEMING.NL, 2020b). Omdat dit stedelijk gebied betreft en het dier in huis gevangen is, betreft deze waarneming waarschijnlijk een verslept exemplaar. De Limburgse vondst is gedaan in het buitengebied en zal een zwerver zijn. Oorspronkelijk is de Pandoerridderwants in Europa een soort van het Middellandse Zeegebied (PÉRICART, 1998). Langzaam is het areaal van de soort echter noordwaarts tot Midden-Frankrijk

FIGUUR 2

Pandoerridderwants (*Spilostethus pandurus*), gevonden op de Banendijk te Nederweert op 21 september 2020 (foto: Willem Vergoossen).

opgeschoven en met enige regelmaat worden zwervers tot in Noord-Frankrijk waargenomen (GBIF, 2020). Uit België zijn drie waarnemingen bekend, respectievelijk uit 2015, 2017 en 2018. De waarneming uit 2018 betrof een groep van een twintigtal nimfen. Desondanks is daar geen populatie ontstaan, althans er zijn geen verdere meldingen meer doorgegeven uit die regio (WAARNEMINGEN.BE, 2020).

De Pandoerridderwants kent een breed spectrum aan voedselplanten (polyfaag). Soorten behorend tot de onderfamilie van de Zijdeplanten (Asclepiadaceae) worden veel genoemd en ook allerlei cultuurgewassen zoals citrus, sorghum, amandelen, tomaten, kool of zonnebloemen. In het Middellandse Zeegebied wordt de soort als schadelijk aangeduid (PÉRICART, 1998; BURDFIELD-STEEL & SHUKER, 2014). De Zijdeplanten kennen slechts een zeer beperkt aantal vertegenwoordigers in Limburg, die dan ook nog zeldzaam zijn. Wat de Pandoerridderwants in West-Europa als waardplant preferiert is onduidelijk. Blijft het bij zwervers of vindt de polyfaag Pandoerridderwants hier toch iets van zijn gading, waardoor de soort zich op termijn kan vestigen?

Reinier W. Akkermans, Wilhelminalaan 47, 6042 EL Roermond, e-mail: reinier.akkermans@home.nl

Literatuur

- AUKEMA, B. & D. J. HERMES, 2016. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel IV: Pentatomomorpha 1. EIS-Nederland, Leiden.
- BURDFIELD-STEEL, E. R. & D. M. SHUKER, 2014. The evolutionary ecology of the Lygaeidae. *Ecology and Evolution* 4(11): 2278-2301.
- GBIF, 2020. *Spilostethus pandurus* Scopoli, 1763. <https://www.gbif.org/species/4486330>. Geraadpleegd 25-9-2020.
- OBSERVATION.ORG, 2020. Rotsridderwants, *Spilostethus saxatilis* (Scopoli), 1763 <https://observation.org/observation/198583641/>. Geraadpleegd 25-9-2020.
- PÉRICART, J., 1998. Hémiptères Lygaeidae euro-méditerranéens, Volume 1. Faune de France 84a. La Fédération française des Sociétés de sciences naturelles, Paris.
- WACHMANN, E., A. MELBER & J. DECKERT, 2007. Die Tierwelt Deutschlands 81. Wanzen Band 3. Pentatomomorpha 1. Goecke & Evers, Keltern.
- WAARNEMING.NL, 2020a. Rotsridderwants, *Spilostethus saxatilis* (Scopoli), 1763. <https://waarneming.nl/observation/195252399/>. Geraadpleegd 25-9-2020.
- WAARNEMING.NL, 2020b. Pandoerridderwants, *Spilostethus pandurus* (Scopoli), 1763. <https://waarneming.nl/observation/177639472/>. Geraadpleegd 25-9-2020.
- WAARNEMINGEN.BE, 2020. Pandoerridderwants, *Spilostethus pandurus* (Scopoli), 1763. <https://waarnemingen.be/species/80204/>. Geraadpleegd 25-9-2020.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP in LIMBURG

Colofon

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Oelmeijer (voorzitter), Rob Geraeds (vice-voorzitter), Alfred Paarlberg (penningmeester) & Ben Matheij.

ALGEMEEN BESTUUR

Wilfred Alblas, Toon van Baal, Marian Baars, Jan-Joost Bakhuizen, Susanne Hanssen, Wouter Jansen, Stef Keulen, Math de Ponti, Pieter Puts, Aidan Williams & Linda Wortel.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Jeanne Cuypers & Martine Lemmens.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 35,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 105,00.
Okjen Weinreich (leden@nhgl.nl).
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau, Marja Lenders (publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 4,-; leden € 3,50 (incl. porto), themanummers € 7,-.
IBAN: NL31INGB0000429851, BIC: INGBNL2A.

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Ton Lenders, Gerard Majoor (eindredactie), Guido Verschoor, Raymond Pahlplatz & Marc Poeth (redactie-assistent) (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te bekijken op www.nhgl.nl.

LAY-OUT & OPMAAK Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht (mvandemanakker@xs4all.nl).

EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK Grafagroep Zuid, Swalmen.

Copyright. Auteursrecht voorbehouden. Overname slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Peter Eenshuistra (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOELSTUDIEGROEP

Henk Henczyk (paddenstoelenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen
(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum
(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolkamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSSENWERKGROEP

Victor van Schaik (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulsbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRIJK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Aegidia van Grinsven
(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten (snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAİK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Postbus 2235, 6201 HA Maastricht (vanschaikestichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHGL (natuurbank@nhgl.nl).

